

Туллій Сервій (*лат. Servius Tullius*) (578—535 до н.е.(н. е.), шостий цар Ст. Риму. За переказами, він був сином полонянки-рабині Окрізії з м. Корнікул. Цим пояснювали його ім'я — Сервій (від лат. Servus — «раб») і лат. походження. Деякі римські автори прагнули «облагородити» його, зображуючи мати знатної жінкою, позбавленою від рабства і взятої в царський будинок, де вона й народила хлопчика. За іншою малопоширеною версією, **С.Т.** — не хто інший, як етрусський авантюрист, вигнаний з Етрурії і який оселився в Римі. Він змінив там ім'я (Мастарна) і досяг царської влади. Іноді батьком **С.Т.** переказ називає римського бога ковалів Вулкана.

Ставши царем після загибелі Тарквінія Древнього (правив з 616 по 579 до н. е.), **С.Т.** успішно воював з етрусками. При ньому в Римі на Авентіно де жили плебеї, був збудований храм Діани, улюбленої общелатинської богині. Цим латиняни визнали Рим головою латинських міст. **С.Т.** оточив Рим новими стінами, що охопили кільцем потужних укріплень нові пагорби і райони міста. Рим стає справжнім містом, а **С.Т.** з племінного вождя перетворюється на царя д-ви. Але головною справою його життя стала реформа римського війська і всього сусп. устрою, що увійшла в історію як «центуріальна реформа».

С.Т. після тривалих воєн з етрусками провів великі перетворення. Його реформа за метою, перш за все військовою, і методам проведення виявилася компромісним, але назрілим способом розв'язання протиріч родоплеменного колективу: замкнутість родових осередків общини — курій і гентильних триб. Запровадивши майновий перепис і отримав таблиці, де були записані імена всіх, **С.Т.** з'ясував, що в Римі мешкає 25 000 громадян, здатних носити зброю. Він довідався про кількість їх майна і впровадив досить розумний держ. устрій, який приніс неабияку користь римлянам. Цей устрій виглядав так. **С.Т.** відокремив із числа всіх одну частину, яка володіла найбільш цінним майном, але не менш 100 мін. Він склав з них 80 центурій і наказав їм володіти такою зброєю: щити, списи, мідні молоти, панцирі, поножі і мечі. Поділивши після цього центурії навпіл, **С.Т.** сформував 40 центурій з людей похилого віку, які на випадок відсутності молоді повинні були залишитися в місті і захищати його. Це був перший клас. Він займав у війнах позицію передових воїнів зі всієї фаланги.

Потім із решти **С.Т.** відібрав другу частину, яка володіла майном до 10.000 драхм, але не менш ніж на 75 мін. З них він утворив 20 центурій. Вони отримали на озброєння таку ж зброю, як і перший клас, але вилучив панцирі й замість малих щитів дав більші. З них він виділив осіб, які були старші 45 років від тих, що придатні до служби в війську і утворив 10 центурій молодших, які повинні були воювати поза межами міста, і 10 центурій старших, які повинні були скоряти стіни міста. Це був другий клас. Він воював позаду передових воїнів.

Третій клас **С.Т.** утворив із залишків, які володіли майном менше 7.500 драхм, але не менше 50 мін. Із озброєння він вилучив не тільки панцирі, як у другого класу, але і поножі. З них він утворив також 20 центурій і розподілив їх таким же чином, як і попередні, за віком, і віддав 10 центурій молодшим і 10 центурій старшим. У битвах ці центурії займали позицію позаду прямуючих за передовими бійцями. Із тих, хто залишився, **С.Т.** знову відібрав майно осіб нижче 5000 драхм, до 25 мін і утворив з них четвертий клас. Трубочі і горністи також були поміщені в четвертий клас і утворювали одну центурію старших і одну центурію молодших. На чолі центурій були призначені найбільш доблесні воїни. **С.Т.** також розподілив їх на 20 центурій: 10 з осіб у розквіті сил і 10 осіб похилого віку, таким же чином, як і попередніх. Із зброї наділив їх великими щитами мечами і списами і в битві відвів останню позицію.

З п'ятого класу, який володів майном від 25 мін до 12.5 мін, **С.Т.** утворив 30 центурій. Вони були розділені за віковим цензом. Центурій всього було 193. Новий поділ громадян і війська викликав до життя і новий тип народних зборів — за центуріями, а не за куріями, як раніше. Таким чином, перевага в кількості центурій забезпечувала вершникам та членам 1-го розряду перевагу при розв'язанні будь-яких політ. питань. Це

приводило до висновку, що С.Т. у такий спосіб «перехитрив народ», надавши йому формальні політ. права, але на справді виключивши народ від участі в управлінні сусп. справами.

Реформа С.Т. сприяла створенню потужної, навченої армії Ст. Риму, що дозволило йому вести загарбницьку політику. Виконуючи приватне завдання реформування військ. організації і розширення її складу, реформа С.Т. поклала початок компромісного об'єднання в єдиний громадянський колектив патриціїв і плебеїв. Саме їх боротьба стала рушійною силою формування в Римі громадянського суспільства і д-ви, причому особливого типу, різновиду античного поліса — *civitas*. С.Т. приписують також грошову реформу (за деякими відомостями, він перший у Римі почав карбувати срібну монету). С.Т. всіма способами сприяв зростанню добробуту сусп-ва: за прикладом Солона в Афінах він викупував бідняків з рабства і звільняв клієнтів від патрональної залежності — ця процедура носила назву «пехум». Тому С.Т. вважали «народним» царем. Особливо його пам'ять шанували плебеї.

Література: Токмаков В. Н. Армия и государство в Риме. От эпохи царей до Пунических войн / В. Н. Токмаков. — М. : КДУ, 2007. — 264 с.